

วิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองพืชในประเทศไทยกับต่างประเทศ

ตามที่ได้ทำการวิเคราะห์มาในบทต่างๆ จะเห็นได้ว่า ประเทศที่มีการพัฒนาแล้วได้ตื่นตัวให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองพืชไม่ว่าจะด้วยระบบกฎหมายสิทธิบัตร หรือระบบกฎหมาย PVR (Plant Variety Right) แล้วแต่กรณี และมีแนวโน้มว่าการให้การคุ้มครองพืชนั้นจะขยายความสำคัญเข้ามาสู่ประเทศกำลังพัฒนาหลายๆ ประเทศ เพราะจะเห็นได้ว่าแนวโน้มในระหว่างประเทศนั้น พืชเริ่มมีความสำคัญในเชิงพาณิชย์ ประกอบกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับพืชกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางอุตสาหกรรมผลิตพืชขยายอิทธิพลแรงกดดันต่างๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้เทคโนโลยี และการใช้ทรัพยากรความคิดของคนในชาติของตน เพื่อพัฒนาผลผลิตของพืช อันเป็นเหตุให้ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายเล็งเห็นความสำคัญที่จะต้องคุ้มครองพืช อนุสัญญา สนธิสัญญา หรือข้อตกลงต่างๆ ได้ถูกจัดทำขึ้นมาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ของทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นแนวเบิกทางแก่การขยายความคุ้มครองพืชหรือพันธุ์พืช

ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสังคมโลก การพัฒนาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพืชจึงเป็นปัญหาที่ประเทศไทยจำเป็นต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณา เพราะพืชเป็นปัจจัยหลักใน ประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่มากมายที่มีการอาศัยเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพเข้ามามีส่วนช่วยในการผลิตพืช หรือพันธุ์พืชใหม่ๆ การต้องการความแน่นอนและชัดเจนของการคุ้มครองพืช เริ่มขยายความสำคัญ เพราะปัญหาดังกล่าวอาจจะมีผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การที่ประเทศไทยจะตัดสินใจคุ้มครองพืช หรือไม่นั้นจึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองพอสมควร เพราะการคุ้มครองพืชนั้นจะส่งผลไปถึงการคุ้มครองในส่วนของเทคโนโลยีชีวภาพด้วย ดังเช่นที่เกิดปัญหาข้อก่กเถียงกันในระดับระหว่างประเทศในบทนี้ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์วิวัฒนาการการคุ้มครองพืชในประเทศไทยและเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และแสดงข้อคิดเห็นส่วนตัวในด้านการคุ้มครองพืชในประเทศไทย โดยอาจจะทำการเปรียบเทียบแนวความคิดของต่างประเทศบางประการที่มี

ความจำเป็นต่อการวิเคราะห์

4.1. ประวัติการคุ้มครองพืชในประเทศไทย

พืชนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว จากการศึกษาจากอดีตอาจทำให้เราพอที่จะเห็นความสำคัญของพืช และเหตุผลว่าพืชการจะได้รับการคุ้มครองหรือไม่ จากรายงานการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชของประเทศไทยได้ชี้ให้เห็นว่า¹ ในสมัยสุโขทัยนั้นจากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงทรงมีนโยบายที่จะส่งเสริมและบำรุงการเกษตรโดยทรงสนับสนุนให้มีการปลูกป่า ปลูกพืชที่เป็นประโยชน์ต่อการบริโภค และต่อมาในสมัยอยุธยา เมื่อประเทศไทยเริ่มทำการค้าขายกับประเทศต่างๆ เช่น ชาวจีน ชาวมลายู ชาวยุโรป และอเมริกา เป็นต้น จึงได้มีการนำเอาพันธุ์พืชจากต่างถิ่นเข้ามาเพาะปลูกในเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นข้าวโพด มันเทศ ยาสูบ ถั่วลิสง เป็นต้น แม้ในช่วงสมัยดังกล่าวนี้จะไม่มีความคิดในการคุ้มครองพืชที่เด่นชัดพอจะเป็นหลักฐานชี้ชัดว่าประเทศไทยเริ่มมีแนวความคิดในการคุ้มครองพืชเริ่มมาตั้งแต่เมื่อไร แต่เราก็พอจะทราบว่าประเทศไทยนั้นได้มีการสนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์พืชมาตลอดเวลา เพราะเหตุว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม พืชจึงเป็นปัจจัยสำคัญของประเทศ

ในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริที่จะตั้งกระทรวงเกษตรและการพาณิชย์การเป็นครั้งแรก และต่อมาเมื่อปี 2515 จึงได้มีการก่อตั้งกรมวิชาการเกษตรขึ้นมาเป็นครั้งแรก แต่ก่อนหน้านี้นี้ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงและก่อตั้งองค์กรสำคัญๆ มากมายเพื่อความคุ้มครองและการเพาะปลูกและพืชในประเทศไทย โดยเล็งเห็นความสำคัญ จนกระทั่งปัจจุบันก็ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช ที่สำคัญๆ คือ²

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แยกเป็น

1.1. กรมวิชาการเกษตร

1 กรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับชมรมปรับปรุงพันธุ์พืช และขยายพันธุ์แห่งประเทศไทย, การบรรยายพิเศษเรื่องประยุกต์เทคโนโลยีชีวภาพกับงานปรับปรุงพันธุ์พืช (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพืชไร่ กรมวิชาการเกษตร, 2531) หน้า 1-4

2 เรื่องเดียวกัน

- 1.2. กรมป่าไม้
- 1.3. กรมปศุสัตว์
- 1.4. กรมพัฒนาที่ดิน
2. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และพลังงาน แยกเป็น
 - 2.1. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
 - 2.2. สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ
 - 2.3. สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ
3. กระทรวงอุตสาหกรรม
 - 3.1. โรงงานน้ำตาล
 - 3.2. องค์การสุรา

ฯลฯ

พืชมีความสำคัญมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการปรับปรุงพันธุ์พืชโดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดเพื่อปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ หรือส่วนพันธุ์พืชให้ได้พันธุ์ที่ดีขึ้นดังนั้น หน่วยงานที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำหน้าที่ในการวิจัยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติในการปรับปรุงพันธุ์พืช โดยในระยะแรกๆ จะเห็นการปรับปรุงพันธุ์ข้าว และพืชอาหารต่างๆ และต่อมาก็มีแนวโน้มมาปรับปรุงพันธุ์พืชสวน และพืชอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกด้วย เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง และยังไม่รวมไปถึงพืชเพื่อทดแทนการนำเข้า เช่น ถั่วเหลือง พืช ถั่วลิสง มะพร้าว ชา เป็นต้น และปัจจุบันก็มีการขยายไปถึงผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ อันเป็นพืชที่มีแนวโน้มว่าจะทำรายได้ให้แก่ประเทศไทย³

โดยทั่วไปแล้วพันธุ์พืชต่างๆ นั้นจะได้รับการวิจัยและส่งเสริมในด้าน การขยายพันธุ์โดยอาศัยเมล็ดพันธุ์ หน่วยงานของรัฐบาลดังกล่าวได้พยายามเผยแพร่พันธุ์ที่ดี แก่แก่ปรับปรุงพันธุ์พืชให้มีการนำพันธุ์ที่ดี โดยเฉพาะพันธุ์พืชที่ผสมตัวเองหรือพืชที่ขยายโดยไม่ใช้ เพศ และลักษณะทางพันธุกรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากพันธุ์เดิม⁴ ในปัจจุบันมีแนวโน้ม ในการนำเทคโนโลยีทางชีวภาพไม่ว่าจะเป็น Recombinant DNA เทคนิค, โดยการโยกย้าย

3 เรื่องเดียวกัน

4 เรื่องเดียวกัน

DNA ไปสู่เซลล์ของพืชอื่น, protoplast fusion พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) และเทคโนโลยีอื่นๆ อีกมากมายมาใช้ในการปรับปรุงพืช

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่มีหลักฐานแสดงไว้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองพืชหรือพันธุ์พืชโดยตรง หรือแม้กระทั่งเทคโนโลยีชีวภาพก็ตาม แต่จากการที่ประเทศมหาอำนาจต่างๆ และประเทศที่พัฒนาแล้วได้มีการตื่นตัวในการให้ความสำคัญในการให้การคุ้มครองพืช และพันธุ์พืช ดังที่ได้ทำการวิเคราะห์มาแล้วในบทที่แล้วจึงมีความเป็นไปได้ว่า ผลกระทบของการคุ้มครองพืชอาจจะมีต่อประเทศไทยไม่มากนักน้อย เพราะเหตุว่าจุดเริ่มแรกก่อนการคุ้มครองพืชนั้น ได้มีแนวความคิดมาจากการต้องการคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) ก่อน เมื่อเทคโนโลยีชีวภาพเข้ามามีส่วนในการสร้างสิ่งมีชีวิต เช่น พืช เป็นต้น จึงมีแนวความคิดในการต้องการหามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพืช เช่นเดียวกันดังได้ทำการศึกษามาแล้วจากบทก่อนๆ ผลกระทบจากการคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพ และสิ่งประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีชีวภาพมีผลกระทบต่อการคุ้มครองพืช เพราะพืชและกระบวนการผลิตพืชก็เกิดมาจากเทคโนโลยีนั้นเอง ดังนั้น ประเทศไทยจึงสมควรที่จะหยิบยกปัญหานี้ขึ้นมาพิจารณาในส่วนของแนวความคิดการคุ้มครองพืช หรือพันธุ์พืชในประเทศไทยว่ามีวิวัฒนาการอย่างไร และควรมีแนวความคิดในการคุ้มครองพืชอย่างไร

แต่ประเด็นของการจะคุ้มครองพืชนั้นมิใช่ประเด็นง่าย ที่จะให้คำตอบได้เพราะพืชเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ต่อมวลมนุษยชน เราจึงจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ลงไปด้วยว่า การจะหามาตรการทางกฎหมายมาใช้คุ้มครองพืชนั้น จะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร แม้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันนานต่างประเทศ แต่ก็มีคนไทยที่สามารถคิดค้นพันธุ์พืชหรือสร้างพืชใหม่ได้ มาตรการทางกฎหมายก็ย่อมมีผลถึงการคุ้มครองคนไทยด้วย แต่พันธะกรณีของประเทศไทย ถ้าหากมีมาตรการทางกฎหมายจะคุ้มครองพันธุ์พืชจากต่างประเทศอย่างไร นั่นก็เป็นปัญหาที่ประเทศไทยจะมีความเห็นว่าจะให้การคุ้มครองหรือไม่ ประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกผูกพันตามอนุสัญญากรุงปารีสที่เกี่ยวกับการให้สิทธิบัตร แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยอมรับหลักเกณฑ์พื้นฐาน 3 ประการ คือ⁵

1. หลักการให้สิทธิบัตรแก่ชาวต่างชาติตามหลัก National Treatment

5 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535.

2. มีหลักเกณฑ์ priority period 12 เดือน
3. มีหลักประกันที่จะไม่นำระบบบังคับใช้สิทธิบัตร (compulsory license) มาใช้จนกว่าการไม่ผลิตสิ่งประดิษฐ์ตามสิทธิบัตรในประเทศไทยจะเลขาธิการกำหนดเวลา 3 ปี นับแต่วันออกกฎหมายสิทธิบัตร

เนื่องจากการคุ้มครองพืชในประเทศไทยยังมีความไม่ชัดเจนอยู่ และเท่าที่ผู้เขียนทราบก็ยังไม่เคยมีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการคุ้มครองพืชเลย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรจะพิจารณาในประเด็นแรกก่อนว่า ประเทศไทยมีแนวความคิดในการคุ้มครองพืชอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับแนวความคิดของต่างประเทศ โดยพิจารณาปัจจัยที่จำเป็นแก่การวิเคราะห์แล้วจึงจะไปพิจารณาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพืชในปัจจุบันว่าสอดคล้องกับแนวความคิดในการคุ้มครองพืชหรือไม่

4.2 แนวความคิดในการคุ้มครองพืชในประเทศไทย

ปัญหาที่ว่าประเทศไทยมีแนวความคิดในการคุ้มครองพืชอย่างไร ผู้เขียนจะพิจารณาเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

ประเด็นที่ 1 แนวความคิดในแง่ปัจจัยและเงื่อนไขการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อพืช

ดังที่เราทุกคนทราบกันดีว่าประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเกษตรกรรม ผลผลิตส่วนใหญ่มาจากการเกษตรกรรม พืชจึงมีความสำคัญต่อประเทศไทยมาก โดยส่วนใหญ่แล้วประเทศไทยจะอาศัยประสบการณ์ทางอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่มีความจำเป็น หรือทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมและมีราคาพอประมาณในการนำมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะเมื่อประเทศมหาอำนาจได้ทำการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อใช้ในการสร้างพืชที่มีประโยชน์ และมีคุณภาพสูงขึ้นประเทศไทยซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอยู่ในระดับกำลังพัฒนาจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงพืชแต่นานแห่งพืชนั้น ในปัจจุบันนี้ ศักยภาพในการผลิตพันธุ์พืชทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชสวน พืชไร่ เริ่มมีความก้าวหน้า และเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ อันเป็นผลมาจากการวิจัย และค้นคว้าทางเทคโนโลยีชีวภาพก่อให้เกิดพันธุ์พืชใหม่ และแปลกจากเดิม ซึ่งเราอาจจะคิดว่าถ้าเราให้การคุ้มครองพืชแล้ว อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศไทยในประเด็นนี้ ผู้เขียน

เข้าใจว่าเป็นเรื่องยากที่จะชี้ชัดในเรื่องการได้เปรียบ และเสียเปรียบถ้ามีการคุ้มครองพืช เราอาจจะคำนึงถึงประเด็นของการคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพที่ประเทศไทยยังต้องอาศัย ประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นอยู่ อาจจะทำให้เราต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นใน การต้องซื้อสิทธิจากต่างประเทศในราคาแพงมาก ซึ่งก็เป็นปัญหาที่น่าคิดไม่น้อย เมื่อนำเข้ามา ประกอบกับการคุ้มครองพืช หรือพันธุ์พืชโดยตรง ย่อมอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบได้ถ้ามีการ คุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพ ดังนั้น แนวความคิดในการคุ้มครองพืชจึงต้องพิจารณาเงื่อนไข ทางการพัฒนาเทคโนโลยีด้วย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าพืชน่าจะได้รับการคุ้มครองในระดับหนึ่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้ประดิษฐ์พืช หรือพันธุ์พืชใหม่ของประเทศไทยเอง

ประเด็นที่ 2 แนวความคิดในแง่ปัจจัย และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ

และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากการที่ประเทศไทยได้ทำการปรับปรุงพันธุ์พืชอยู่ตลอดเวลาโดยอาศัย เทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งรับมาจากต่างประเทศบ้าง และคิดค้นเองบ้าง ทำให้อุตสาหกรรม การผลิตพืช เช่น ไม้ประดับ กล้วยไม้ ข้าว ข้าวโพด ฯลฯ สามารถกลายเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่ สำคัญของประเทศไทยได้เป็นอย่างดีและการปรับปรุงพันธุ์พืชจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยี ระดับสูง เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น อาจจะกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจ ของประเทศไทยเกี่ยวกับการส่งออกพืชนั้นก็ต้องอาศัยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีด้วยเช่นกัน ประเทศไทยพยายามพัฒนาตนเองให้สามารถผลิตพืชที่มีคุณภาพ และสามารถส่งออกไป ต่างประเทศ เพื่อผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่จากการที่ประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหรัฐ อเมริกา และกลุ่มยุโรป เริ่มให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพ และมีผลมาถึงพันธุ์ พืชด้วยประเทศสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะให้ประเทศคู่ค้าให้ความสนใจต่อการคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาโดยเฉพาะในเรื่องของเทคโนโลยีชีวภาพ รวมถึงเทคโนโลยีชีวภาพด้วย ประเทศ สหรัฐอเมริกามักจะยกเรื่องสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) และมาตรา 301 ของกฎหมาย การค้าของสหรัฐอเมริกามาเป็นข้อโต้ตอบในการที่ถ้าประเทศคู่ค้าไม่มีความยุติธรรมในทาง การค้าแก่ประเทศสหรัฐ ประธานาธิบดีมีสิทธิที่จะขึ้นภาษีศุลกากร หรือจำกัดโควต้ามูลค่า ของการนำเข้ามาเป็นข้อต่อรองเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญา ดังเช่น ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ผลักดันให้ประเทศไทยแก้ไขกฎหมาย สิทธิบัตร เพื่อคุ้มครองเทคโนโลยี และผลิตภัณฑ์บางประการที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่

ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วดูเหมือนว่าประเด็นของการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรนั้น ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นข้อต่อรองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ซึ่งประเทศไทยคงจะต้องพิจารณาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ควบคู่ไปกับการแก้ไขกฎหมาย และแนวความคิดคุ้มครองของการคุ้มครองพืช อีกทั้งในการประชุมรอบ General Agreement on Tariff & Trade หรือเรียกสั้นๆ ว่า GATT ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปว่าเป็นเวทีในการทำการเจรจาทางการค้าหลายฝ่ายในการเจรจาขอลดภาษีศุลกากร ซึ่งไทยผูกพันในฐานะเป็นภาคีของ GATT อูรุกวัย (Uruguay Round) นั้น ได้มีการยกประเด็นของเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาเป็นหัวข้อในการเจรจาด้านในการเจรจาทางการค้าครั้งนี้ด้วย ซึ่งประเทศไทยเองก็ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ว่าควรจะคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพ และรวมไปถึงการคุ้มครองพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ใต้กฎหมายสิทธิบัตรหรือกฎหมายอื่นใดหรือไม่ เพราะการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีดังกล่าว อาจจะเป็นการปิดโอกาสของการศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพที่มีประโยชน์ต่อพืช และการพัฒนาการทางเทคโนโลยีอันมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ และถ้าประเทศไทยมีการตัดสินใจในการไม่คุ้มครองสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นผลกระทบในระหว่างประเทศอันเป็นอุปสรรคต่อการค้ากับต่างประเทศ ก็อาจจะก่อปัญหาขึ้นมาได้เช่นกัน

ผู้เชี่ยวชาญนิพนธ์มีความเห็นว่า จากการที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ราชได้ส่วนใหญ่มากจากการเกษตร วิทยาการทางเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการเกษตรกรรมมีมากมายที่ประเทศไทยยังมีความก้าวหน้าไม่ทันสมัย โดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพอันจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงพันธุ์พืช การจะพิจารณาว่าจะคุ้มครองพืช และพันธุ์พืชหรือไม่ จึงต้องคำนึงถึงการพึงพาประโยชน์ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่จากต่างประเทศด้วย ว่าประเทศไทยจะมีแนวโน้มของการคุ้มครองเทคโนโลยีที่นำมาเกี่ยวข้องกับพืชหรือไม่ เพราะมันอาจจะมีผลกระทบมาสู่การคุ้มครองพืชโดยทางอ้อม ประเด็นนี้อาจจะมีความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องหันมาสนใจในการหามาตรการทางกฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองไปถึงพืช หรือพันธุ์พืชให้มีความชัดเจนมากขึ้นก็ได้ ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ประเทศไทยก็แสดงท่าทีในการที่เห็นด้วยกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แต่ประเทศไทยก็ยังมิได้มุ่งประเด็นเจาะจงไปในเรื่องเทคโนโลยี เพราะมีความเห็นว่าเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญต่อความเจริญของประเทศการที่จะออกกฎหมายคุ้มครองนั้นต้องพิจารณาผลกระทบกระเทือนทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยประเทศไทยมีความจำเป็นต้องศึกษาผลกระทบอื่นๆ ก่อน ถ้าจำเป็นต้อง

ออกกฎหมายใด เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาควรจะเป็นในลักษณะของความสมัครใจ และด้วยความรอบคอบจากการพิจารณาอย่างดีแล้ว มิใช่จากเพราะการบีบบังคับ เพื่อแลกกับผลประโยชน์ที่มีความไม่แน่นอน

ประเด็นของการคุ้มครองพืชนั้น ยังเป็นประเด็นที่ค่อนข้างยากที่จะหาคำตอบว่าจะรวมการคุ้มครองตามหลักกฎหมายสิทธิบัตร หรือกฎหมายอื่น ซึ่งแม้แต่ประเทศมหาอำนาจต่างๆ ก็ได้ยกประเด็นนี้มาเป็นข้อพิจารณาว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ควรได้รับการคุ้มครองหรือไม่

ประเด็นที่ 3 แนวความคิดในพลดี และผลเสียของการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย

นอกจากแนวความคิดดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาถึงพลดีผลเสียก็อาจจะพอสรุปได้ดังนี้

ผลเสีย

- 1) จะมีผลทำให้ประเทศไทยต้องคุ้มครองพืช หรือพันธุ์พืชของต่างประเทศด้วยเพื่อที่จะขอการคุ้มครองแก่สิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นซึ่งจะทำให้วงการธุรกิจและวงการวิชาการได้รับการกระทบกระเทือนในด้านการค้นคว้าทางเทคโนโลยีชีวภาพ อันมีผลต่อการพัฒนาพืชและยังมีผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะประเทศไทยต้องเสียค่าสิทธิในการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีดังกล่าว และผลโดยอ้อมจะทำให้เมล็ดพันธุ์พืชมีราคาแพงอันก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้บริโภคที่ต้องบริโภคผลผลิตราคาสูง
- 2) การที่ประเทศไทยจะแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองไปถึงพืช หรือพันธุ์พืช หรือแม้กระทั่งเทคโนโลยีชีวภาพเป็นการถาวร เพื่อแลกเปลี่ยนกับความพึงพอใจของต่างประเทศในแง่ของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้น อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้ต่างประเทศยกเงื่อนไขอื่น ๆ ขึ้นมาเป็นข้อต่อรองแก่ประเทศไทยถ้าประเทศเหล่านั้นเห็นว่าประเทศไทยควรแก้ไขกฎหมาย

ผลดี

- 1) เป็นการให้ความสำคัญคุ้มครองแก่สิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผลมาจากการวิจัย และคิดค้นโดยคนไทยเอง หรือต่างประเทศนั้นก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ประดิษฐ์ และผู้คิดค้นที่ต้องการจะคุ้มครองผลงานของตน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีที่มีประโยชน์ต่อการผลิตพืช และพันธุ์พืชด้วย ให้หันมาลงทุนในการทำวิจัย และค้นคว้าหาพันธุ์พืชใหม่ที่มีประโยชน์ต่อสังคม อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ เพราะปัจจุบันพันธุ์พืชในประเทศไทยมากมายเป็นพันธุ์พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ
- 2) ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ และเชื่อมั่นนโยบายกฎหมายไทยว่ามีความเป็นธรรมเท่าเทียมกับต่างประเทศ
- 3) เป็นการแสดงให้เห็นถึงว่าประเทศไทยให้ความร่วมมือในระหว่างประเทศ
- 4) ต่างประเทศจะสนับสนุนในการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาพืช และพันธุ์พืช และทำให้การพัฒนาทางเทคโนโลยีมีอย่างต่อเนื่องอันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการเกษตรกรรมอย่างมาก

4.3. วิเคราะห์กฎหมายในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพืช

ดังที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 3 ว่า ประเทศต่างๆ มีแนวโน้มในการคุ้มครองพืชโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายหลายรูปแบบ เช่น กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองพันธุ์พืช และผู้ผสมพันธุ์พืช ฯลฯ ส่วนประเทศไทยนั้นในส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชโดยตรงแล้วไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นที่แน่ชัด แต่กฎหมายสิทธิบัตรนั้นเราก็มีกฎหมายลักษณะดังกล่าว เช่นกันกับต่างประเทศ แต่การที่กฎหมายสิทธิบัตรจะบังคับคุ้มครองไปถึงพันธุ์พืช หรือพืชหรือไม่นั้น ยังเป็นปัญหาที่ยังถกเถียงกันอยู่ เพราะแนวความคิดในการคุ้มครองพืชยังเป็นลักษณะของการเสนอแนะว่าจะเหมาะสมหรือไม่ ถ้าจะคุ้มครองพืชหรือพันธุ์พืช และประเทศไทยก็ยังมีบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะสำหรับพืชคือ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2508 ซึ่งมีการกล่าวถึงพันธุ์พืชไว้ และมีการแก้ไขฉบับปัจจุบันเมื่อ พ.ศ. 2535

(ฉบับที่ 2) ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงกฎหมายที่เราบังคับใช้อยู่นี้ในปัจจุบันเสียก่อน ว่า มีลักษณะของการคุ้มครองพืชหรือไม่ และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะดังกล่าวในต่างประเทศแล้ว มีหลักเกณฑ์ความเหมือน หรือความแตกต่างในการคุ้มครองพืชอย่างไรหรือไม่ ต่อไปนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์เป็นลำดับ

4.3.1. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 9 ได้บัญญัติไม่ให้ความคุ้มครองแก่ สัตว์ พืช หรือกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตสัตว์ หรือพืชขึ้น⁶

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าตามบทบัญญัติดังกล่าว ก็เป็นที่เข้าใจกันได้ว่า พืชนั้นก็อยู่ในความหมายที่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าหมายถึง สิ่งมีชีวิตตามความหมายทั่วไปที่สามัญชนเข้าใจกัน จึงไม่มีความแตกต่างอย่างใดกับความหมายอันเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้วในต่างประเทศว่าพืชนั้นเป็นผลผลิตทางธรรมชาติตามหลักทางชีววิทยา ส่วนความหมายของกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืชขึ้นนั้น ตามความหมายของ กรรมวิธี ตามพ.ร.บ. สิทธิบัตรพ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2535 มีความหมายเช่นเดียวกัน คือ กรรมวิธี กระบวนการ หรือวิธีการในการผลิต หรือการเก็บรักษาให้คงสภาพ หรือให้มีคุณภาพดีขึ้นจึงผลิตภัณฑ์และรวมถึงการใช้กรรมวิธีนั้นๆ ด้วย⁷ ดังนั้น เมื่อกรรมวิธีดังกล่าวมาเป็นกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตสัตว์ หรือพืชขึ้น ผู้เขียนเห็นว่่าก็คงมีความหมายว่าเป็นกรรมวิธีใดๆ ที่อาศัยหลักการทางชีววิทยามามีส่วนช่วยในการผลิตสัตว์ หรือพืช ตามมาตรา 9 บัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้ แต่ถ้าตีความโดยทางกลับกัน ถ้าเป็นกรรมวิธีที่ไม่ใช่กรรมวิธีทางชีววิทยาที่นำมาใช้ในการผลิตสัตว์ หรือพืช ก็ไม่น่าจะอยู่ในความหมายดังกล่าวที่จะขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

และเมื่อปี 2535 พระราชบัญญัติสิทธิบัตรก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเป็นพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) ซึ่งมีผลบังคับเป็นกฎหมายแล้วเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2535 พระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับที่ 2 ได้มีการแก้ไขในสาระสำคัญหลายประการ และประการหนึ่งก็คือแก้ไขในส่วนของสิ่งที่จะขอรับสิทธิบัตรไม่ได้ตามมาตรา 9 โดยได้แก้ไข

6 มาตรา 9 ของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับ พ.ศ. 2522 (ซึ่งถูกยกเลิก).

7 พระราชบัญญัติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 มาตรา 3.

จากมาตรา 9 (3) ของพ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาเป็น มาตรา 9 (1) ของพ.ร.บ.สิทธิบัตรฉบับแก้ไข พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) นี้โดยมีสาระสำคัญว่า

"มาตรา 9 การประดิษฐ์ดังต่อไปนี้ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ

- (1) จุลชีพ และส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์ หรือพืช....."8

จากความหมายของมาตรา 9(1) นี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะเป็นการระบุไม่ให้ความคุ้มครองแก่จุลชีพ และส่วนประกอบของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสารสกัดจากสัตว์หรือพืชเพิ่มเติมจากที่เคยระบุไว้ในมาตรา 9(3) ของ พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แต่ที่ยังคงยืนยันการไม่คุ้มครองแก่สัตว์และพืชซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นผลผลิตทางธรรมชาติตามการให้ความหมายต่างๆไปดังเช่นที่มาตรา 9(3) ของ พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ระบุไว้ไม่ให้ความคุ้มครองสิ่งเหล่านั้น แต่ในส่วนของกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตสัตว์หรือพืชขึ้นนั้น จะเห็นว่าได้ถูกตัดออกไปโดยมาตรา 9(1) แห่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ผู้เขียนมีความเห็นว่าอาจเป็นไปได้ว่าจากความหมายของมาตรา 9(1) แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นี้เองน่าจะเป็นไปได้ว่ากรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตสัตว์หรือพืชอาจเป็นสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรได้ตามความหมายของมาตรา 9(1) นี้ เหตุผลอาจจะมาจากสาเหตุที่ว่าเมื่อมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในกรรมวิธีในการผลิตสัตว์หรือพืช จึงก่อให้เกิดพันธุ์สัตว์หรือพันธุ์พืชใหม่ จึงสมควรที่จะให้การคุ้มครองแก่กรรมวิธีดังกล่าวตามความหมายของกรรมวิธีที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรไทยฉบับปัจจุบัน

จากบทบัญญัติของพ.ร.บ. สิทธิบัตรดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรวิเคราะห์เป็นประเด็นปัญหาว่า พระราชบัญญัติสิทธิบัตรตามความในมาตรา 9(1) นี้ คุ้มครองพืชหรือไม่ ดังต่อไปนี้

8 มาตรา 9 พ.ร.บ.สิทธิบัตร ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 (ฉบับแก้ไข พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522).

ก) มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตรกับการคุ้มครองพืช เป็นที่น่าพิจารณาว่ามาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ใช้ข้อความว่า "การประดิษฐ์ดังต่อไปนี้ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้..." และ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ใช้ข้อความว่า "การประดิษฐ์ดังต่อไปนี้ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ..." ทำให้มีลักษณะเหมือนว่า จริงๆ แล้วโดยลักษณะของการประดิษฐ์ตาม มาตรา 9 นั้นอาจจะขอรับสิทธิบัตรได้แต่กฎหมายสิทธิบัตรได้บัญญัติยกเว้นไว้ไม่ให้สิทธิบัตรแก่สิ่ง ที่ระบุไว้เช่น พืช อาจจะเป็นเพราะนโยบายทางเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศไทยให้ความสำคัญ ต่อการเกษตรกรรม ซึ่งบัญญัติยกเว้นไว้ชัดเจนว่า ไม่ให้สิทธิบัตรแก่พืช ซึ่งมีความหมายค่อนข้างกว้างมากและน่าจะมีความหมายถึงพืชทั้งหมดและพันธุ์พืชด้วย

จากแนวความคิดของกฎหมายสิทธิบัตร การให้สิทธิบัตรนั้น เป็นการให้ความคุ้มครองตามที่รัฐกำหนดไว้ในกฎหมายโดยเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่าง ผู้ประดิษฐ์และรัฐบาล เพื่อคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยผู้ประดิษฐ์มีหน้าที่ จะต้องเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์นั้นๆ แก่สาธารณชน

การที่จะพิจารณาว่ามาตรา 9 ดังกล่าวนั้นเป็นการยกเว้น หลักการขอรับสิทธิบัตร อาจจะทำให้เข้าใจโดยปริยายได้ว่า พืชอาจจะเป็นสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตร ได้หรือไม่นั้น คงจะต้องพิจารณาหลักและแนวความคิดของการบัญญัติว่า สิ่งใดจะขอรับสิทธิบัตร ได้ และสิ่งใดจะขอรับสิทธิบัตรเนื่องจากเหตุผลที่ว่าแนวความคิดของการออกกฎหมายสิทธิบัตร คุ้มครองสิ่งประดิษฐ์โดยชนิดหนึ่งนั้นตั้งค้ำอิงถึงผลกระทบต่อสังคมและ เศรษฐกิจเป็นส่วนรวมด้วย และบางครั้งต้องค้ำอิงถึงนโยบายของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่เป็นประเทศ เกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยหลักมักต้องพึ่งพาสินค้าที่ผลิตทางด้านเกษตรกรรม เช่น พืชต่างๆ ดังนั้น อาจจะมีวัตถุประสงค์ในการไม่ต้องการคุ้มครองพืชก็ได้

แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรทั้ง 2 ฉบับแล้ว ก่อนข้างจะเป็นการชัดเจนว่า พืช เป็นสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้ตามความหมายของมาตรา 9 แต่พืชลักษณะอย่างไรที่จะรับสิทธิบัตรไม่ได้ ไม่ได้มีการนิยามรายละเอียดไว้ว่ามีความหมาย กว้าง หรือมีความหมายแคบแค่ไหน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้วยังมีการกำหนดนิยาม ความหมายของพืช หรือพันธุ์พืชไว้ และความพยายามในการนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้ในการ คุ้มครองพืช ถึงแม้จะยังมีข้อถกเถียงกันอยู่บ้าง แต่เราก็พอที่จะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ได้ว่า พืชถ้าเป็นแนวความคิดโดยทั่วไปที่เป็นผลผลิตทางธรรมชาติ (product of nature)

ก็ไม่สมควรที่จะอยู่ในความหมายของสิ่งที่จะขอรับสิทธิบัตรได้ แต่ถ้ามีการเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
โดยมนุษย์ หรือโดยวิธีการและเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ก่อให้เกิดการผลิตพืชใหม่ขึ้นก็
อาจจะสามารถเป็นสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรได้ ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายสิทธิบัตร

แต่ประเทศไทยมีกฎหมายลักษณะสิทธิบัตรเป็นของตนเอง และ
บัญญัติหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศไทย การจะนำแนวความคิด และ
บรรทัดฐานจากต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะสามารถ
เป็นมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพืช หรือไม่นั้น จึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้การพิจารณา
อย่างรอบคอบ แม้ว่าความพยายามที่จะบัญญัติหลักเกณฑ์ทางสิทธิบัตรให้สอดคล้องกันทั่วโลก แต่
อย่างที่กล่าวมาในตอนต้นประเทศไทยคงต้องพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ประกอบอีกมากมาย หรือ
ประกอบการตัดสินใจว่าจะคุ้มครองพืช หรือพันธุ์พืชหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบในด้านแนวความคิด
ในการคุ้มครองพืชแล้ว ค่อนข้างที่จะแตกต่างจากต่างประเทศพอสมควร ต่างประเทศจะคำนึง
ถึงความสามารถทางเทคโนโลยีที่เข้ามาส่วนในการผลิตพืช และผลประโยชน์ในทางการค้า
ระหว่างประเทศ แต่ในประเทศไทยนั้นจะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ และ
สาธารณสุขในประเทศส่วนใหญ่เป็นหลักว่าจะมีผลกระทบอย่างไรหรือไม่

ในส่วนของกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืชนั้นตามบทบัญญัติ
เดิมของกฎหมายสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 9 (3) ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ขอรับสิทธิบัตร
แก่กรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืชไม่ได้ แต่ก็มิได้มีการให้ขยามความหมายว่า กรรมวิธี
ทางชีววิทยานั้นๆ มีความหมายครอบคลุมถึงอะไรบ้าง และในกฎหมายสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2535 ที่ได้แก้ไขมาเป็นมาตรา 9 (1) ว่า จะขอรับสิทธิบัตรไม่ได้แก่จุลชีพ และส่วน
ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์ หรือพืช
จะเห็นว่าตัดสินที่กล่าวถึง กรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืชออกไป จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า
กรรมวิธีทางชีววิทยาจะสามารถขอรับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้ ในกฎหมาย
สิทธิบัตรก็มิได้มีการระบุไว้ชัดแจ้งเพียงแต่ยังยืนยันว่า พืช ไม่อยู่ในความหมายของสิ่งที่จะขอรับ
สิทธิบัตรได้เท่านั้น แต่ก็ขยายความรวมถึงจุลชีพ และส่วนประกอบของจุลชีพที่มีอยู่ตาม
ธรรมชาติ รวมทั้งที่สกัดจากสัตว์ หรือพืชด้วย แต่ก็ยังเป็นที่ยังเป็นที่ยังเข้าใจกันว่ากรรมวิธีในการผลิตพืช
ที่ไม่ใช่กรรมวิธีทางชีววิทยาก็น่าจะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้ เพราะไม่ได้
อาศัยกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืช หรือพันธุ์พืช

เปรียบเทียบกับความหมายที่ใช้กันในต่างประเทศ เช่นใน

อนุสัญญา EPC ของกลุ่มยุโรปที่ระบุไว้ในมาตรา 53 (b) และอนุสัญญา Strasbourg ดังที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน ได้อธิบายความหมายของ กรรมวิธีทางชีววิทยา (biological process for the production of plant) ว่าเป็นกรรมวิธีที่ใช้หลักเกณฑ์ทางธรรมชาติ มาเป็นส่วนสำคัญในการผลิตพืชโดยเป็นที่เข้าใจกันว่าจะหมายถึงพืชที่ผลิตมาจากการแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติ เช่นโดยอาศัยเพศอาจจะนำมาใช้ในการอธิบายความหมายของกรรมวิธีทางชีววิทยาตามกฎหมายไทยได้

ส่วนพืชที่อาศัยกรรมวิธีทางชีววิทยา ก็ไม่สามารถเป็นสิ่งที่จะได้รับสิทธิบัตรได้ แต่ถ้าเป็นกรรมวิธีที่อาศัยเทคโนโลยีชีวภาพเช่นพันธุวิศวกรรม (genetic engineering) somatic cell hybridization ในการโยกย้าย DNA ไปสู่เซลล์ของพืชใหม่ ก็มีความเห็นว่าวิธีการดังกล่าวสามารถได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้ เพราะกระบวนการดังกล่าวได้อาศัย Plasmid และ Viruses ในการเป็นพาหะไปในการโยกย้าย DNA ซึ่งเข้าอยู่ในขอบข่ายของกรรมวิธีการทางจุลชีพ (microbiological processes) ที่สามารถเป็นสิ่งที่จะได้รับสิทธิบัตรได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องเข้าหลักเกณฑ์ของการขอรับสิทธิบัตรด้วย แต่ก็ยังเป็นการถกเถียงกันว่า ถึงแม้ว่าจะจัดเป็นกระบวนการดังกล่าวได้แต่โดยลักษณะของกรรมวิธีเป็นลักษณะของการนำองค์ประกอบเคมีทางชีววิทยา ในการผลิตพืชนั่นเอง ซึ่งยังคงลักษณะของกรรมวิธีทางชีววิทยา แต่ในสหรัฐอเมริกาหลังจากที่มีแนวทางการตัดสินของคดี Bergy, Chakrabarty และ Hibberd ดูเหมือนว่า พืช และพันธุ์พืช ถ้าสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขการขอรับสิทธิบัตรได้ ก็สามารถได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้ ทั้งพืช และกระบวนการทางชีววิทยาเพื่อผลิตพืชด้วย

จากแนวความคิดดังกล่าวในต่างประเทศนั้น ถ้าประเทศไทยจะอาศัยหลักการพิจารณาดังกล่าวมาใช้ในการตีความบทบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรนั้น ก็คงจะเป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติ เพราะประเทศไทยยังไม่มีแนวบรรทัดฐาน และนิยามศัพท์ของความหมายดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางวิชาการอาจจะนำมาเป็นข้อถกเถียง และวิจารณ์ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่อไปได้ และกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ค่อนข้างชัดเจน และเหมาะสมกับประเทศไทย

ในประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยอาจจะนำแนวทางการวิเคราะห์เกี่ยวกับนิยามศัพท์ของต่างประเทศ มาใช้เป็นแนวความคิดในการพิจารณาการคุ้มครองพืช โดยเฉพาะกฎหมายสิทธิบัตรว่าจะมีความหมายรวมความถึงสิ่งเหล่านี้หรือไม่

การที่กฎหมายสิทธิบัตรได้ตัดข้อความเกี่ยวกับกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตพืชออกไป ก็อาจจะหมายความว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะคุ้มครองขยายความไปถึงกรรมวิธีดังกล่าว แต่คงจะต้องพิจารณาประกอบกับหลักเกณฑ์อื่น ๆ ในการขอรับสิทธิบัตรประกอบการพิจารณาด้วย

ข) หลักเกณฑ์การขอสิทธิบัตรแก่พืช ตามกฎหมายสิทธิบัตรไทย
ตามหลักกฎหมายสิทธิบัตรไทย สิ่งที่จะขอรับสิทธิบัตรได้จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการ⁹

(1) เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
(2) เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น และ
(3) เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมได้
จากองค์ประกอบดังกล่าวนั้น เมื่อนำมาพิจารณาในส่วนของ การคุ้มครองพืช ดังเช่นที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์จากต่างประเทศในหลักเกณฑ์ของสิ่งที่จะขอรับสิทธิบัตรได้กับพืช จะสามารถเป็นไปได้น้อยเพียงใด และหลักเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าว ก็มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากลที่ใช้ระหว่างประเทศ เพียงแต่ว่าประเทศไทยจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(1) ในเรื่องการประดิษฐ์ขึ้นใหม่นั้น ความหมายของประดิษฐ์นั้น¹⁰ หมายถึง การคิดค้น หรือคิดทำขึ้น อันเป็นผลให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ หรือกรรมวิธีใด ขึ้นใหม่ หรือการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ได้ดีขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธี และในส่วนของความใหม่ (novelty)¹¹ นั้น ได้ให้ความหมายกว้างๆ ไว้ว่า ได้แก่ การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (prior art) ซึ่งก็หมายความว่าต้องเป็นสิ่งที่ไม่เคยมี หรือใช้แพร่หลาย หรือเปิดเผยอยู่แล้ว¹² โดยพิจารณาการประดิษฐ์ที่ต้องการขอรับสิทธิบัตรว่ามี

9 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 5.

10 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 3.

11 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 6.

12 ชรรยง พวงราช, หลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร

ลักษณะเหมือนกับงานที่เคยปรากฏอยู่แล้ว หรือเป็นส่วนของงานอื่นที่ปรากฏแก่สาธารณชนอยู่แล้ว หรือไม่ ในประเทศไทย หลักเกณฑ์นี้เรามักจะพิจารณาโดยคำนึงถึงสิ่งประดิษฐ์ว่า มีการเผยแพร่ในประเทศไทยมาก่อนวันขอรับสิทธิบัตร โดยการเผยแพร่นั้นอาจจะเป็นเอกสาร สิ่งพิมพ์ การนำออกแสดง และการเปิดเผยต่อสาธารณชน และยังรวมถึงการเผยแพร่ออก ราชอาณาจักรมากกว่า 12 เดือน ก่อนการขอรับสิทธิบัตร ในประเทศไทยนี้เป็นการยกเว้นและ ผ่อนผันในการเปิดเผยข้อมูล หรือที่ใช้กับในต่างประเทศว่า a grace period นั้นเอง ซึ่ง ประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์นี้ไว้ตามมาตรา 6 วรรคท้ายของพ.ร.บ.สิทธิบัตรเช่นกัน

(2) เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น ตามมาตรา 7 ซึ่งได้แก่ การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์โดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญสำหรับ งานประเภทนั้น โดยพิจารณาจากลักษณะการทำงานและผลที่ได้รับว่าแตกต่างจากงานที่ปรากฏ อยู่แล้วเพียงใด¹³

(3) การประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ทางอุตสาหกรรมตาม มาตรา 8 ของกฎหมายสิทธิบัตร ได้แก่ การประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิต ทางอุตสาหกรรม รวมทั้งหัตถกรรม เกษตรกรรม และพาณิชย์กรรม โดยหลักการแล้วสิ่งที่จะเข้า หลักเกณฑ์นี้จะต้องเป็นสิ่งที่สามารถจะทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยกรรมวิธีอย่างเดียวกัน และต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม¹⁴

ทั้งหมดคือหลักเกณฑ์การขอรับสิทธิบัตรแก่สิ่งประดิษฐ์ว่าจะขอรับ สิทธิบัตรได้หรือไม่ ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวหลักเกณฑ์ของสากลประเทศในการพิจารณาขอรับ สิทธิบัตรแก่สิ่งประดิษฐ์

ส่วนในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการ ประดิษฐ์ให้สมบูรณ์และชัดเจนนั้น ประเทศไทยก็มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวเช่นกัน ที่มาใช้ในขอรับ สิทธิบัตร ตามมาตรา 17(3) ว่า

13 ยรรยง พวงราช, หลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร, พ.ศ. 2522, หน้า 500.

14 เรื่องเดียวกัน, หน้า 501.

"คำขอรับสิทธิบัตรให้มีรายการดังต่อไปนี้

(3) รายละเอียดการประดิษฐ์ที่มีข้อความสมบูรณ์ รัดกุม และชัดเจน อันจะทำให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญ ในศิลปะ หรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องสามารถทำหรือปฏิบัติการตามการประดิษฐ์นั้นได้ และต้องระบุวิธีการในการประดิษฐ์ที่ดีที่สุดที่ผู้ประดิษฐ์จะพึงทราบได้"

จะเห็นว่าประเทศไทยก็ยังมีหลักเกณฑ์วางไว้เกี่ยวกับการขอรับสิทธิบัตร เช่นเดียวกับสากลประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศยุโรป สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

จากหลักเกณฑ์การขอรับสิทธิบัตรไทย และต่างประเทศ มีหลักเกณฑ์สอดคล้องกัน เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ในการนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้ในการคุ้มครองพืช ผู้เขียนมีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำหลักเกณฑ์ของการขอรับสิทธิบัตรมาใช้ แก่พืช ก็น่าจะไม่มี ความแตกต่างกันแต่อย่างใด ถ้าประเทศไทยจะนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้ในการพิจารณาแก่การคุ้มครองพืช หรือพันธุ์พืช ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องความใหม่ตามหลักเกณฑ์มาตรา 6 ของกฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งก็ต้องนำหลักเกณฑ์งานที่ปรากฏอยู่แล้ว กับพืชที่มีการค้นพบมาแล้ว มาพิจารณาเปรียบเทียบ กับพันธุ์พืชที่ไม่ได้มีการประดิษฐ์หรือค้นพบ

ขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น ซึ่งก็ต้องมีการพิจารณาโดยอาศัยการเปรียบเทียบ การเป็นสิ่งที่เห็นประจักษ์ชัดโดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญหรือไม่ และมีองค์ประกอบหรือส่วนประกอบที่เป็นผลผลิตทางธรรมชาติ หรือที่เคยพบอยู่แล้วในพืชนั้นหรือไม่

การนำมาประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม ก็คงจะต้องพิจารณาความมีประโยชน์ต่อการใช้สอยของสิ่งประดิษฐ์นั้น ๆ ในทางอุตสาหกรรมว่า พืช หรือพันธุ์พืช จะอยู่ในความหมายของสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่ในเชิงอุตสาหกรรม

และที่สำคัญที่สุดคงจะเป็นเรื่อง การเปิดเผยรายละเอียดของการประดิษฐ์ให้เป็นที่เพียงพอและชัดเจน อันเป็นประเด็นสำคัญที่ขกมาเป็นข้อโต้เถียงกันต่างประเทศในการปฏิเสธในทางปฏิบัติว่า พืชหรือพันธุ์พืช ไม่สามารถเปิดเผยรายละเอียดเพื่อขอรับสิทธิบัตรได้อย่างเพียงพอ

ประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อมีหลักเกณฑ์ของการขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศ และประเทศไทยมีความสอดคล้องกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติถ้าจะนำระบบกฎหมายสิทธิบัตรไทยมาใช้ในการพิจารณาคุ้มครองพืช ปัญหาที่เป็นที่ถกเถียงกันต่างประเทศดังที่ได้

กล่าวมาแล้วก็ควรจะเกิดขึ้นในประเทศไทยเช่นกัน อีกทั้งขอบเขตของกฎหมายสิทธิบัตรไทยนั้น บางประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองพืชมิได้มีการกล่าวไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่กำหนดว่า พืชไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ตามมาตรา 9 (1) แต่ในส่วนของเทคโนโลยีชีวภาพที่มามีส่วนเกี่ยวข้องกับพืชในการขยาย DNA ของพืชก็ไม่มีกรอบอธิบายความ หรือมีนิยามความหมายอย่างชัดเจน ว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะคุ้มครองครอบคลุมถึงหรือไม่ตั้งนั้นจากหลักเกณฑ์และปัญหาดังกล่าวแม้ว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะขยายความคุ้มครองครอบคลุมสิ่งประดิษฐ์ที่อาศัยวิทยาการใหม่ ๆ มากมาย โดยการพยายามตีความมาให้ขยายความคุ้มครองไปถึงสิ่งเหล่านั้น แต่ในบทบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรก็บัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิเสธการคุ้มครองพืช อีกทั้งเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ก็อาจจะมียุทธศาสตร์ในการนำมาใช้แก่การคุ้มครองพืช ซึ่งเป็นไปได้ว่าแนวความคิดของการนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้ในการคุ้มครองพืชซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมเท่าที่ควรเพราะประเทศไทยก็ต้องมีแนวการพิจารณาว่า สิ่งประดิษฐ์ใดจะเข้าอยู่ในความหมายของกฎหมายสิทธิบัตร แม้ประเทศไทยจะไม่มีหลักเกณฑ์ product of Nature เช่นในต่างประเทศก็ตาม แต่โดยลักษณะทางกายภาพของพืชซึ่งเป็นผลผลิตทางธรรมชาติก็อาจจะทำให้เป็นไปได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 9 และมาตราอื่นๆ ไม่มีความหมายที่จะคุ้มครองถึงพืชหรือพันธุ์พืช

4.3.2 พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติพันธุ์พืช

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ก) ลักษณะทั่วไป

พระราชบัญญัติพันธุ์พืชมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 และให้มีการแก้ไขเมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นฉบับที่ 2 ก็มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้นเศรษฐกิจของประเทศส่วนมากขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมเกษตร และผู้ประกอบการค้าพันธุ์พืช ให้ได้รับการควบคุมดูแลของ การรวบรวม การขาย การนำเข้า การส่งออก การนำเข้าพันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์พืชที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อประโยชน์แก่การผลิตพันธุ์พืชที่ดี มีคุณภาพนั่นเอง

จากการวิเคราะห์พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ สิ่งที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ คือ พันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์ ซึ่งการคุ้มครองนั้น ก็คือ การรวบรวม การขาย การนำเข้า การส่งออก การนำเข้าพันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์พืช

เพื่อการค้าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว¹⁵ รวมไปถึงเมล็ดพันธุ์เสื่อมคุณภาพ เมล็ดพันธุ์ปลอมปน¹⁶

ความหมายของพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัตินี้หมายถึงพันธุ์หรือกลุ่มของพืชที่มีพันธุกรรมและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เหมือนหรือคล้ายคลึงกันหรือมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นในพืชชนิดเดียวกันที่สามารถตรวจสอบได้

ในมาตราเดียวกันก็ให้ความหมายของ เมล็ดพันธุ์ หมายความว่า เมล็ดหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืชที่ใช้เพาะปลูกหรือใช้ทำพันธุ์ เช่น ต้น ตอ หน่อ เหง้า กิ่ง แขนง ตา ราก หัว ดอก หรือผล และเมล็ดพันธุ์ควบคุม ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศให้เป็นเมล็ดพันธุ์ควบคุม โดยระบุชนิดและชื่อพันธุ์ของพืชให้เป็นเมล็ดพันธุ์พืชควบคุม ห้ามรวบรวม ขยาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน เมล็ดควบคุมเพื่อการค้า นอกจากจะได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการขอรับอนุญาตด้วย ซึ่งกำหนดไว้ในหมวด 3 เกี่ยวกับการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ควบคุม

ในพระราชบัญญัตินี้ยังมีการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องเมล็ดพันธุ์รับรอง และพันธุ์พืชรับรอง ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้ผ่านการทดสอบตรวจ หรือวิเคราะห์คุณภาพ หรือคุณสมบัติแล้ว หลังจากนั้นจะมีการออกหนังสือรับรองให้¹⁷ และพันธุ์พืชขึ้นทะเบียนโดยพันธุ์พืช

15 มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2535

"รวบรวม" หมายความว่า รวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อคัดเลือกหรือบรรจุในภาชนะบรรจุ

"ขยาย" หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการค้าและหมายความรวมถึงมีไว้เพื่อขาย

"นำเข้า" หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

"ส่งออก" หมายความว่า นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร

"นำผ่าน" หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักรโดยมีการขนถ่ายหรือเปลี่ยนแปลงพาหนะ

16 มาตรา 34, 35, 36, 37

17 มาตรา 3 และมาตรา 28

ที่ผ่านการพิจารณาและตรวจสอบก็สามารถขึ้นทะเบียนเป็นพันธุ์พืชขึ้นทะเบียนได้ เช่นเดียวกับเมล็ดพันธุ์พืชที่ขอหนังสือรับรองเมล็ดพันธุ์¹⁸ และยังคงควบคุมไปถึง พืชสงวน พืชต้องห้าม และพืชอนุรักษ์อีกด้วย¹⁹ โดยเฉพาะพืชอนุรักษ์ถ้าจะมีการขยายพันธุ์เทียม คือการขยายพันธุ์ที่ไม่ใช้การขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ²⁰ จะต้องยื่นขอเป็นหนังสือเพื่อขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพันธุ์อนุรักษ์ต่อกรมวิชาการ เหตุผลอาจจะเป็นเพราะว่าเป็นพืชที่อยู่ในข้อตกลงที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งของสัตว์ป่า และพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ การจะขยายพันธุ์ดังกล่าวเพื่อการค้าจะต้องขออนุญาต²¹ และยังห้ามการโฆษณาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ควบคุมอันเป็นเท็จหรือเกินความจริงอีกด้วย²²

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อผู้รับใบอนุญาตได้ทำการขออนุญาตตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เกี่ยวกับสิ่งที่มีความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ผู้รับใบอนุญาตนั้นก็มีสิทธิที่จะรวบรวมนำเข้า ส่งออก ขาย และนำผ่านสิ่งเหล่านั้น ภายใต้งบเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่ระบุเฉพาะไว้แก่สิ่งๆ ที่รับใบอนุญาตนั้นๆ โดยเฉพาะในการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ควบคุมจะต้องมีการนำตัวอย่างมามอบไว้ให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อทำการตรวจสอบ

อำนาจของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และโทษ

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจที่จะเรียกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาสอบถาม เรียกตรวจสอบเอกสาร และตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ หรือพันธุ์พืช รวมไปถึงการค้น และยึดไว้ และส่งกลับ²³ และก็ยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการตรวจ คลังสินค้า ยานพาหนะ หีบห่อ กระเป๋า ในเขตด่านตรวจพืช ตามที่ประกาศว่าด้วยการกักพืช ภายใต้นานศุลกากร ด่านตรวจ ด่านพรมแดน เขตศุลกากร และตามอนุมัติที่ประกาศไว้ตาม

18 มาตรา 3 และมาตรา 28

19 พืชสงวน, พืชต้องห้าม, พืชอนุรักษ์

20 มาตรา 3 การขยายพันธุ์เทียม

21 มาตรา 29 จัดว่า

22 มาตรา 38

23 มาตรา 39

กฎหมายว่าด้วยศุลกากร²⁴ และเจ้าพนักงานมีอำนาจในการพักใช้ใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย ซึ่งกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 ตั้งแต่มาตรา 46-51

บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติมีทั้งระวางโทษจำคุก และปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แล้วแต่ความผิดที่ได้กระทำในแต่ละบทบัญญัติ รายละเอียดเป็นไปตามมาตรา 55-71 และยังให้ศาลมีอำนาจสั่งรับเมล็ดพันธุ์ และเครื่องมือในการใช้กระทำความผิดได้ด้วย²⁵

ข) พระราชบัญญัติพันธุ์พืชกับการคุ้มครองพืช

จากการศึกษาและวิเคราะห์พระราชบัญญัติดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า เป็นบทบัญญัติที่ออกมาเพื่อคุ้มครองการค้าพันธุ์พืชและเมล็ดพันธุ์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ควบคุม เพื่อป้องกันและควบคุมการค้าเมล็ดพันธุ์และพันธุ์พืชให้อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานของรัฐบาลที่กำหนดไว้แต่มีได้บัญญัติเพื่อคุ้มครองการผลิต การสร้าง หรือการประดิษฐ์พืช โดยวิธีการอาศัยเมล็ดพันธุ์ หรือโดยวิธีการทางธรรมชาติในการแพร่พันธุ์ และวิธีการอื่นๆนอกเหนือจากการอาศัยเมล็ดพันธุ์ เช่น การตอน, การโขกย้ายชิ้น (genetic engineering) เป็นต้น

ในประเด็นของเทคโนโลยีชีวภาพที่มาเกี่ยวข้องกับพืชและพันธุ์พืชนั้น พระราชบัญญัติพันธุ์พืชนี้มิได้มีการอธิบายความถึง เพราะถ้าดูตามบทบัญญัติและวัตถุประสงค์แล้ว ดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อคุ้มครองผลผลิต คือพันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์เพื่อการค้าคือผู้ประกอบการค้าพันธุ์พืชและเมล็ดพันธุ์มากกว่าที่จะเป็นการคุ้มครองผลผลิตที่เกิดจากการผลิตหรือประดิษฐ์ และสิทธิของนักผสมพันธุ์พืช เช่นเดียวกับระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา คือกฎหมายสิทธิบัตร ที่จะคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ และผู้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์นั้นให้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในสิ่งประดิษฐ์นั้นๆ และกรรมวิธีในการประดิษฐ์

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวความคิดของการคุ้มครองสิทธิของผู้ผสมพันธุ์พืชหรือสิทธิของพันธุ์พืช PVR และ PBR ในต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า มีความแตกต่างกันในวัตถุประสงค์และหลักการ เพราะเหตุว่า PVR และ PBR นั้นมุ่งประเด็นไปที่

24 มาตรา 39 ทวิ.

25 มาตรา 71.

การเป็นเจ้าของงานพืชมหรือพันธุ์พืชที่ได้ทำการผลิตหรือประดิษฐ์ หรือค้นพบโดยวิธีการผสมพันธุ์พืชที่มีความแตกต่างและใหม่ ไม่เคยมีการค้นพบมาก่อนเลย และเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ผสมพันธุ์พืชนั้นในการที่จะเป็นเจ้าของพืชมหรือพันธุ์พืชนั้น และห้ามบุคคลอื่นนำใช้ ขยาย หรือผลิต นำเข้า ส่งออกพันธุ์พืชนั้นๆ โดยปราศจากความยินยอม ซึ่งได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของพืชมหรือพันธุ์พืชที่จะอยู่ภายใต้การคุ้มครองในหลักเกณฑ์ที่เป็นที่อธิบายมาแล้วในบทที่แล้ว คือ DUS (Distinctiveness, Uniformity และ Stability) แต่ในส่วนพระราชบัญญัติพันธุ์พืชเป็นการมุ่งประเด็นที่การค้ำพันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์พืชที่มีคุณภาพ และไม่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดข้อห้ามการควบคุม(การขอรับใบอนุญาต) และบทลงโทษไว้เหมือนเป็นลักษณะของการที่รัฐต้องการที่จะควบคุมผลประโยชน์ในเรื่องพันธุ์พืช และเมล็ดพันธุ์อื่นเป็นนโยบายเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

สรุป

โดยสรุปแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายสิทธิบัตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นอาจจะมีการตีความขยายความคุ้มครองไปถึงพืชมหรือพันธุ์พืชดังที่ได้มีการยกเป็นข้อถกเถียงกันนั้น ต่างประเทศเกี่ยวกับระบบกฎหมายสิทธิบัตรต่อการคุ้มครองพืชมหรือไม่นั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติและวิวัฒนาการของกฎหมายสิทธิบัตรไทยต่อการคุ้มครองพืชมแล้วมีแนวโน้มว่ากฎหมายสิทธิบัตรอาจจะไม่เหมาะสมแก่การคุ้มครองพืชม และเทคโนโลยีชีวภาพ เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากตัวบทกฎหมายในการพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ สภาพเศรษฐกิจ และนโยบายทางการเมือง เพื่อคุ้มครองเกษตรกรและผลกระทบต่อเทคโนโลยีใหม่ๆและจะมีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรไทยให้มีการคุ้มครองไปถึงพืชม ดังที่ได้มีการวิเคราะห์กันมาแล้วตั้งแต่ต้น เมื่อเปรียบเทียบการวิเคราะห์ปัญหาจากการนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้แก่พืชในต่างประเทศ

ส่วนพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และพ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองพันธุ์พืชและเมล็ดพันธุ์เพื่อการค้า มากกว่าการคุ้มครองสิทธิโดยเด็ดขาดของพืชมหรือพันธุ์พืชและสิทธิของผู้ผสมพันธุ์พืชม แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่า ประเทศไทยก็มีการคุ้มครองพืชมเช่นกัน เช่นเดียวกับต่างประเทศ แต่เป็นการคุ้มครองในลักษณะความเหมาะสมตามสถานการณ์ของประเทศไทย